

แนวทางการบริหารแบบมีส่วนร่วมระหว่างสถานศึกษากับสถานประกอบการ
ในการพัฒนานักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.)

สังกัดสำนักงานอาชีวศึกษาจังหวัดอุดรธานี

Participatory Management Guidelines between Vocational Institutions
and Establishments for Developing Vocational Certificate Students
under the Uttaradit Provincial Vocational Education Office

ณัฐกานต์ ท้าวประโคน¹ พิมพ์กา ธรรมสิทธิ์² ชัชภูมิ สิชฌม³

Nattakarn Thuaprakhom, Pimpaka Thammasit, Chatchaphum Srichomphu

บทคัดย่อ (Abstract)

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพที่เป็นอยู่ และสภาพที่ควรจะเป็นในการบริหารแบบมีส่วนร่วม และ 2) เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารแบบมีส่วนร่วมระหว่างสถานศึกษากับสถานประกอบการในการพัฒนานักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ เป็นการวิจัยเชิงผสมผสาน กลุ่มตัวอย่าง 75 คน ได้แก่ ผู้อำนวยการ 5 คน ครูนิเทศก์ 40 คน ผู้แทนสถานประกอบการ 30 คนและผู้ทรงคุณวุฒิ 9 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าดัชนีลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นและวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย พบว่า 1) สภาพที่เป็นอยู่ภาพรวมอยู่ในระดับมากและสภาพที่ควรจะเป็นภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และ 2) แนวทางการบริหารแบบมีส่วนร่วมระหว่างสถานศึกษากับสถานประกอบการ คือ ด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผนร่วมทำ MOU วิเคราะห์ความต้องการตลาดแรงงาน และออกแบบการฝึกที่ยึดหยุ่นตามสาขาวิชาของผู้เรียน ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินการ ร่วมออกแบบรายวิชา ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลติดตามผลหมุนเวียนภาระงาน และดูแลความปลอดภัย ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ร่วมประชุมกำหนดเป้าหมายแผนฝึกรายบุคคล เกณฑ์ประเมิน และตกลงเงื่อนไขสวัสดิการ ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ สร้างนวัตกรรม สถานประกอบการได้สิทธิลดหย่อนภาษี ส่วนสถานศึกษาได้พัฒนาหลักสูตรและเครือข่าย และด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล ร่วมประเมินผ่านแฟ้มสะสมผลงานอิเล็กทรอนิกส์ ติดตามด้วยแอปพลิเคชัน และเทียบเคียงมาตรฐานสากล ซึ่งแนวทางทั้ง 5 ด้าน จะช่วยยกระดับคุณภาพการพัฒนานักเรียนให้มีสมรรถนะสูงและตอบโจทย์ตลาดแรงงานในอนาคต

คำสำคัญ (Keywords) : การบริหารแบบมีส่วนร่วม; ความร่วมมือระหว่างสถานศึกษากับสถานประกอบการ;
สมรรถนะวิชาชีพ

Received: 2026-03-22 Revised: 2026-04-12 Accepted: 2026-04-15

¹ สาขาวิชาการบริหารการศึกษา ครุศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี Educational Administration Master of Education, Uttaradit Rajabhat University. E-mail: nattakarn.th@upc.ac.th

² อาจารย์ประจำ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี Lecturer, Graduate School Faculty of Education Uttaradit Rajabhat University, Thailand. E-mail: pimphakathamasit@gmail.com

³ อาจารย์ประจำ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี Education Administration Master of Education, Uttaradit Rajabhat University. E-mail: chat.chomphoo@gmail.com

Abstract

This research study aimed to (1) examine the current and desirable conditions of participatory management, and (2) explore participatory management guidelines for collaboration between vocational institutions and enterprises in developing vocational certificate students. A mixed-methods research design was employed. The sample consisted of 75 participants, including 5 directors, 40 supervising teachers, and 30 enterprise representatives. Additionally, 9 experts were involved in the study. The research instruments included questionnaires and interviews. Data were analyzed using percentage, mean, standard deviation, the Priority Needs Index (PNI), and content analysis.

The results showed that (1) the overall current condition was at a high level, while the desirable condition was at the highest level; and (2) participatory management guidelines between vocational institutions and enterprises comprised of five key aspects. First, planning participation involved the collaborative development of Memoranda of Understanding (MOUs), systematic labor market analysis, and the design of flexible training programs aligned with students' academic disciplines. Second, implementation participation emphasized co-designed curricula, the integration of digital technologies for monitoring, structured job rotation, and the assurance of workplace safety. Third, decision-making participation entailed joint stakeholder engagement in setting objectives, developing individualized training plans, establishing evaluation criteria, and determining benefits and welfare provisions. Fourth, benefit-sharing participation focused on promoting innovation, offering tax incentives for enterprise partners, and enhancing institutional curricula and professional networks. Finally, evaluation participation incorporated collaborative assessment through electronic portfolios, application-based tracking systems, and benchmarking against international standards. Collectively, these participatory approaches enhanced students' competencies and ensure their preparedness for evolving labor market demands.

Keywords: Participatory Management; Collaboration between Vocational Institutions and Industry; Professional Competencies

บทนำ (Introduction)

การจัดการอาชีวศึกษาในปัจจุบันมุ่งเน้นการผลิตกำลังคนสมรรถนะสูงเพื่อตอบสนองความต้องการของตลาดแรงงานในยุคดิจิทัล สอดคล้องกับนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาที่มุ่งขับเคลื่อนการศึกษาระบบทวิภาคีและยกระดับคุณภาพผู้เรียนภายใต้กรอบมาตรฐานอาชีวศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา, 2560: 8) อย่างไรก็ตาม การบรรลุเป้าหมายในการพัฒนานักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ให้มีทักษะวิชาชีพที่ได้มาตรฐานและปฏิบัติงานได้จริงนั้น สถานศึกษาไม่สามารถดำเนินการได้เพียงลำพัง จำเป็นต้องอาศัยกลไกการบริหารแบบมีส่วนร่วมระหว่างสถานศึกษากับสถานประกอบการอย่างเป็นระบบ จะช่วย

ลดช่องว่างทางทักษะและพัฒนาให้นักเรียนให้มีคุณลักษณะตรงกับความต้องการของสถานประกอบการได้อย่างมีประสิทธิภาพ (พรทิพา ลิ้มปภาส และคณะ, 2568: 77-78)

สำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานอาชีวศึกษาจังหวัดอุดรดิตถ์ประกอบไปด้วยสถานศึกษา จำนวน 5 แห่ง ได้แก่วิทยาลัยเทคนิคอุดรดิตถ์ วิทยาลัยอาชีวศึกษาอุดรดิตถ์ วิทยาลัยการอาชีพพิชัย วิทยาลัยการอาชีพรัตนประสิทธิ์วิทย และวิทยาลัยสารพัดช่างอุดรดิตถ์ โดยเป็นสถานศึกษาอาชีวศึกษาที่ดำเนินการ และขับเคลื่อนการจัดการเรียนการสอนตามนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ มีจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ พ.ศ. 2567 เรื่องการส่งนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) เข้ารับการฝึกประสบการณ์สมรรถนะวิชาชีพ ในสถานประกอบการ โดยการทำความร่วมมือกันระหว่างสถานศึกษากับสถานประกอบการทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อร่วมกันพัฒนานักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) โดยเน้นรูปแบบกระบวนการเรียนรู้ที่สำคัญในการพัฒนาทักษะเชิงปฏิบัติ โดยนักเรียนจะได้เรียนรู้จากการปฏิบัติงานจริงในบริบทของสถานประกอบการ

อย่างไรก็ตามในทางปฏิบัติ พบว่า สถานศึกษายังประสบกับข้อจำกัดหลายประการในการดำเนินงานฝึกประสบการณ์สมรรถนะวิชาชีพ โดยเฉพาะปัญหาเรื่อง ความแตกต่างด้านความพร้อมของสถานประกอบการ ซึ่งบางแห่งมีการจัดเตรียมแผนการฝึกประสบการณ์สมรรถนะวิชาชีพที่เป็นระบบ มีพี่เลี้ยงคอยให้คำแนะนำ และมีการประเมินผลที่ชัดเจน แต่ในขณะเดียวกันสถานประกอบการบางแห่งยังขาดความเข้าใจในบทบาทของตนเองในการสนับสนุนการศึกษา ขาดระบบดูแลนักเรียนฝึกประสบการณ์สมรรถนะวิชาชีพ และไม่มีบุคลากรที่รับผิดชอบโดยตรง ทำให้การฝึกประสบการณ์สมรรถนะวิชาชีพในสถานประกอบการของนักเรียนไม่ได้รับการกำกับดูแลอย่างเหมาะสม (วิทยาลัยอาชีวศึกษาอุดรดิตถ์, 2566: 4-5)

จากปัญหาที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยได้เล็งเห็นถึงความสำคัญจึงสนใจทำวิจัย เรื่องแนวทางการมีส่วนร่วมระหว่างสถานศึกษากับสถานประกอบการในการพัฒนานักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) สังกัดสำนักงานอาชีวศึกษาจังหวัดอุดรดิตถ์ เพื่อศึกษาสภาพที่เป็นอยู่ สภาพที่ควรจะเป็นของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานอาชีวศึกษาจังหวัดอุดรดิตถ์ และสถานประกอบการในจังหวัดอุดรดิตถ์ เพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาแนวทางการมีส่วนร่วมของสถานประกอบการในการพัฒนานักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ให้มีสมรรถนะตรงตามความต้องการของตลาดแรงงาน โดยเน้นการสร้างกลไกความร่วมมืออย่างเป็นระบบ มีการออกแบบการดำเนินงานร่วมกัน และมีการติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง เพื่อเสริมสร้างความพร้อมของนักเรียน ทั้งในด้านทักษะอาชีพ คุณลักษณะนิสัย เจตคติที่ดี และความสามารถในการเข้าสู่ตลาดแรงงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์การวิจัย (Research Objectives)

1. เพื่อศึกษาสภาพที่เป็นอยู่ และสภาพที่ควรจะเป็นในการบริหารแบบมีส่วนร่วมระหว่างสถานศึกษากับสถานประกอบการในการพัฒนานักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) สังกัดสำนักงานอาชีวศึกษาจังหวัดอุดรดิตถ์
2. เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารแบบมีส่วนร่วมระหว่างสถานศึกษากับสถานประกอบการในการพัฒนานักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) สังกัดสำนักงานอาชีวศึกษาจังหวัดอุดรดิตถ์

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

การวิจัย เรื่องแนวทางการบริหารแบบมีส่วนร่วมระหว่างสถานศึกษากับสถานประกอบการในการพัฒนานักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method) มีวิธีดำเนินการดังนี้

1. ขอบเขตของการวิจัย

1.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

เป็นศึกษาสภาพที่เป็นอยู่ สภาพที่ควรจะเป็น และแนวทางการบริหารแบบมีส่วนร่วมระหว่างสถานศึกษากับสถานประกอบการในการพัฒนานักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ ประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผน ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ด้านการมีส่วนร่วม ในการตัดสินใจ ด้านการมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ และด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล (อมรรวรรณ สุวรรณโณ, 2566: 43)

1.2 ขอบเขตด้านประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

การวิจัยเชิงปริมาณ

ประชากรตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ 1 ได้แก่ สถานศึกษาอาชีวศึกษาสังกัดสำนักงานอาชีวศึกษาจังหวัดอุดรดิตถ์ ประจำปีการศึกษา 2568 จำนวน 5 สถานศึกษา ผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วย ผู้อำนวยการสถานศึกษา จำนวน 5 คน ครูนิเทศก์ จำนวน 40 คน และผู้แทนสถานประกอบการ จำนวน 245 คน รวมเป็น 290 คน

กลุ่มตัวอย่างได้แก่ สถานศึกษาอาชีวศึกษาสังกัดสำนักงานอาชีวศึกษาจังหวัดอุดรดิตถ์ จำนวน 5 แห่ง ผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วย ผู้อำนวยการสถานศึกษา จำนวน 5 คน ครูนิเทศก์ จำนวน 40 คน และผู้แทนสถานประกอบการ จำนวน 30 คน รวม 75 คน ได้มาโดยการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างร้อยละ 25 (บุญชม ศรีสะอาด, 2560: 121)

การวิจัยเชิงคุณภาพ

กลุ่มเป้าหมายตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ 2 ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ ประกอบด้วยผู้บริหารสถานศึกษาอาชีวศึกษา จำนวน 3 คน ครูที่มีประสบการณ์การฝึกประสบการณ์สมรรถนะวิชาชีพ จำนวน 3 คน และผู้แทนสถานประกอบการ จำนวน 3 คน รวมจำนวนทั้งสิ้น 9 คน ได้มาโดยใช้เกณฑ์ในการคัดเลือก

1.3 ขอบเขตด้านพื้นที่

สถานศึกษาสังกัดสำนักงานอาชีวศึกษาจังหวัดอุดรดิตถ์ จำนวน 5 สถานศึกษา

1.4 ขอบเขตด้านระยะเวลา เดือนสิงหาคม 2568 ถึง มีนาคม 2569

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มี 2 ฉบับที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

เครื่องมือเชิงปริมาณเป็นแบบสอบถามเพื่อศึกษาสภาพที่เป็นอยู่และสถานที่ควรจะเป็นในการบริหารแบบมีส่วนร่วมระหว่างสถานศึกษากับสถานประกอบการในการพัฒนานักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ มีค่าความตรงเชิงเนื้อหาอยู่ระหว่าง 0.8-1.0 มีค่าเฉลี่ยความเชื่อมั่นสภาพที่เป็นอยู่เท่ากับ 0.933 และสภาพที่ควรจะเป็นเท่ากับ 0.972 แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 สอบถามข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบสำรวจรายการ (Check list) ประกอบด้วย ตำแหน่ง และประสบการณ์การทำงาน

ตอนที่ 2 สอบถามสภาพที่เป็นอยู่และสภาพที่ควรจะเป็นในการบริหารแบบมีส่วนร่วมระหว่างสถานศึกษากับสถานประกอบการในการพัฒนานักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ของลิเคอร์ท (บุญชม ศรีสะอาด, 2560: 121) และมีลักษณะเป็นการสอบถามที่ให้ผู้ตอบแบบสอบถามตอบคำถามข้อมูล 2 ทาง คือ สภาพที่เป็นอยู่และสภาพที่ควรจะเป็น (Dual-Respond format)

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับการบริหารแบบมีส่วนร่วมของสถานศึกษากับสถานประกอบการในการพัฒนานักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ มีลักษณะเป็นแบบปลายเปิด

เครื่องมือเชิงคุณภาพเป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structure Interview) ที่สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิเป็นรายบุคคลจำนวน 9 คน มีการเตรียมคำถามไว้ล่วงหน้าแบบปลายเปิดเพื่อรวบรวมข้อมูลแนวทางการบริหารแบบมีส่วนร่วมระหว่างสถานศึกษากับสถานประกอบการในการพัฒนานักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ แบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นข้อมูลสภาพส่วนบุคคลของกลุ่มเป้าหมายที่สัมภาษณ์ ได้แก่ ชื่อ, ตำแหน่ง และประสบการณ์การทำงาน

ตอนที่ 2 เป็นกรอบประเด็นคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์ ซึ่งจัดเรียงไว้ตามลำดับก่อนหลังเป็นคำถามที่ต่อเนื่องและรวมคำถามที่เกี่ยวกับแนวทางการบริหารแบบมีส่วนร่วมระหว่างสถานศึกษากับสถานประกอบการในการพัฒนานักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพโดยผู้วิจัยนำค่าดัชนีลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นสูงสุด 3 อันดับแรกของแต่ละด้านมาสร้างเป็นข้อคำถามสำหรับสัมภาษณ์ตามหลักการจัดลำดับความสำคัญตามสูตรการคำนวณค่า $PNI_{modified}$ หาได้จากสมการ $PNI_{modified} = (I - D) / D$ โดยที่ I แทนค่าเฉลี่ยของสภาพที่ควรจะเป็น และ D แทนค่าเฉลี่ยของสภาพที่เป็นอยู่ ซึ่งรายการที่มีค่าสูงสุดถือเป็นความต้องการจำเป็นเร่งด่วนอันดับแรกที่ต้องนำมาพัฒนาหรือแก้ไขก่อนโดยใช้หลักการพิจารณาว่า หากค่า $PNI_{modified}$ มีค่ามากกว่า 0 แสดงว่ามีความต้องการจำเป็นเกิดขึ้น และในการนำไปใช้ประโยชน์พิจารณาจัดลำดับจากค่าตัวเลขที่สูงที่สุดไปหาค่าตัวเลขที่ต่ำที่สุดซึ่งรายการที่มีค่า $PNI_{modified}$ สูงสุด จะถือเป็นประเด็นที่มีความต้องการจำเป็นเร่งด่วนที่สุดที่ต้องได้รับการพัฒนาเป็นอันดับแรก (สุมิตล ว่องวานิช, 2558: 273)

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

แบบสอบถามเพื่อศึกษาสภาพที่เป็นอยู่และสภาพที่ควรจะเป็นในการบริหารแบบมีส่วนร่วมระหว่างสถานศึกษากับสถานประกอบการในการพัฒนานักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ มีการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

3.1 ขอนหนังสือจากคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์ ถึงสถานศึกษาอาชีวศึกษาสังกัดสำนักงานอาชีวศึกษาจังหวัดอุดรดิตถ์ และสถานประกอบการเพื่อศึกษาสภาพที่เป็นอยู่และสภาพที่ควรจะเป็นในการบริหารแบบมีส่วนร่วม และขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูล

3.2 จัดส่งแบบสอบถามไปเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดไว้ จำนวน 75 คน ได้แก่ผู้อำนวยการสถานศึกษา จำนวน 5 คน ครูนิเทศก์ จำนวน 40 คน และผู้แทนสถานประกอบการ จำนวน 30 คน

3.3 ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย และตรวจสอบความถูกต้อง ถ้ามีการตอบแบบสอบถามไม่สมบูรณ์ ผู้วิจัยจะทำการเก็บข้อมูลเพิ่มเติมให้ครบถ้วน เพื่อนำไปวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งผู้วิจัยจัดส่งแบบสอบถามไปเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดไว้ในระหว่างเดือน ธันวาคม 2568 ถึงเดือน มกราคม 2569

รายการ	สภาพที่เป็นอยู่		ระดับ	สภาพที่ควรจะเป็น		ระดับ	PNI	ลำดับ
	$\bar{X}$	S.D.		$\bar{X}$	S.D.			

Modified

1.ด้านการมีส่วนร่วมใน การวางแผน	4.206	0.721	มาก	4.686	0.523	มากที่สุด	0.114	2
2.ด้านการมีส่วนร่วมใน การดำเนินการ	4.187	0.689	มาก	4.680	0.528	มากที่สุด	0.118	1
3.ด้านการมีส่วนร่วมใน การตัดสินใจ	4.259	0.718	มาก	4.712	0.514	มากที่สุด	0.107	4
4.ด้านการมีส่วนร่วมใน การรับผลประโยชน์	4.252	0.701	มาก	4.708	0.514	มากที่สุด	0.108	3
5.ด้านการมีส่วนร่วมใน การประเมินผล	4.284	0.688	มาก	4.716	0.492	มากที่สุด	0.101	5
โดยภาพรวม	4.238	0.703	มาก	4.700	0.514	มากที่สุด		

จากตารางที่ 1 พบว่า สภาพที่เป็นอยู่ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.238$, S.D. = 0.703) และสภาพที่ควรจะเป็นอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.700$, S.D. = 0.514) เมื่อพิจารณาความต้องการจำเป็นรายด้านเรียงลำดับจากสูงไปหาต่ำ ได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินการ ด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผน ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล ตามลำดับ

2. ผลการศึกษาแนวทางการบริหารแบบมีส่วนร่วมระหว่างสถานศึกษากับสถานประกอบการในการพัฒนานักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ ประกอบด้วย 5 ด้าน ดังนี้

2.1 ด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผน จากการสัมภาษณ์ พบแนวทางดังนี้ สถานศึกษาและสถานประกอบการมุ่งเน้นการบูรณาการความร่วมมือเชิงรุกอย่างเป็นระบบ โดยเริ่มต้นจากการสำรวจและรวบรวมข้อมูลสถานประกอบการ การลงนามบันทึกข้อตกลงความร่วมมือ (MOU) ตลอดจนการแต่งตั้งคณะทำงานร่วมเพื่อประชุมกำหนดทิศทาง นโยบาย และแผนงานให้ชัดเจนก่อนเริ่มปีการศึกษา กระบวนการวางแผนให้ความสำคัญกับการวิเคราะห์ความต้องการของตลาดแรงงาน และการประยุกต์ใช้ฐานข้อมูลเพื่อจับคู่ศักยภาพของผู้เรียนให้สอดคล้องกับความต้องการเฉพาะทางของสถานประกอบการ รวมถึงการกำหนดเป้าหมายการพัฒนาทักษะแห่งอนาคตที่ชัดเจน เช่น ทักษะดิจิทัล และการคิดวิเคราะห์ นอกจากนี้ ทั้งสองฝ่ายยังได้ร่วมกันเตรียมความพร้อมด้านสถานที่ เครื่องมือ และบุคลากรอย่างเพียงพอ ควบคู่ไปกับการออกแบบรูปแบบการฝึกปฏิบัติงานแบบผสมผสาน (Hybrid) การวางแผนเชื่อมโยงสมรรถนะวิชาชีพ และการกำหนดข้อตกลงที่มีความยืดหยุ่น ซึ่งอนุญาตให้สามารถปรับเปลี่ยนแผนการฝึกและตารางงานได้ทันทีหากบริบทหรือสถานการณ์ของสถานประกอบการเกิดการเปลี่ยนแปลง

2.2 ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินการ จากการสัมภาษณ์ พบแนวทางดังนี้ สถานศึกษาและสถานประกอบการบูรณาการความร่วมมือเชิงปฏิบัติการอย่างเป็นระบบ โดยเริ่มต้นจากการร่วมกันออกแบบรายวิชาการฝึกปฏิบัติสมรรถนะวิชาชีพให้สอดคล้องกับทักษะที่ใช้จริง และนำภาระงานในสถานประกอบการมาวิเคราะห์เพื่อกำหนดเป็นหน่วยสมรรถนะ กิจกรรมการเรียนรู้ พร้อมทั้งกำหนดสัดส่วนคะแนนสำหรับการประเมินผลร่วมกัน นอกจากนี้ ยังมุ่งเน้นการพัฒนาศักยภาพบุคลากรผ่านการจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ นวัตกรรมอย่างสม่ำเสมอ รวมถึงการส่งครูนิเทศก์เข้ารับการฝึกอบรมทักษะวิชาชีพในสถานประกอบการ

เพื่อให้มีความรู้ก้าวหน้าทางเทคโนโลยี สำหรับการสนับสนุนผู้เรียน มีการจัดกิจกรรมเสริมทักษะและความรู้อย่างครบวงจรทั้งในระยะก่อน ระหว่าง และหลังการฝึกประสบการณ์ ควบคู่ไปกับการประยุกต์ใช้แพลตฟอร์มดิจิทัลเพื่อการสื่อสาร ติดตามความก้าวหน้า และร่วมกันแก้ไขปัญหาให้นักเรียนอย่างทันท่วงที ในมิติของการกำกับดูแล ทั้งสองฝ่ายได้บังคับใช้มาตรการด้านความปลอดภัย การใช้อุปกรณ์ป้องกันส่วนบุคคล และกำหนดเวลาทำงานที่สอดคล้องกับกฎหมายแรงงานเยาวชนอย่างเคร่งครัด ตลอดจนมีการบริหารจัดการโดยมอบหมายและหมุนเวียนภาระงานเพื่อให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติงานครอบคลุมทุกหน่วยสมรรถนะตามแผนที่วางไว้ และหลีกเลี่ยงการปฏิบัติงานที่ซ้ำซ้อน

2.3 ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ จากการสัมภาษณ์พบแนวทางดังนี้ สถานศึกษาและสถานประกอบการมีการจัดประชุมหารือร่วมกันอย่างน้อย 2 ครั้งต่อภาคเรียน เพื่อพิจารณาประเด็นสำคัญต่าง ๆ โดยร่วมกันวิเคราะห์ลักษณะงานเพื่อกำหนดเป้าหมายสมรรถนะ จัดทำแผนการฝึกประสบการณ์วิชาชีพเป็นรายบุคคล และกำหนดเกณฑ์การประเมินผลให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน นอกจากนี้ยังมีการเปิดช่องทางการสื่อสารเพื่อรับฟังความคิดเห็น นำข้อเสนอแนะมาพิจารณาปรับปรุงรูปแบบการฝึกให้สอดคล้องกับสถานการณ์จริง รวมถึงร่วมพิจารณาตกลงเงื่อนไขสวัสดิการและมาตรการความปลอดภัย การจัดสรรทรัพยากรและพื้นที่ปฏิบัติงาน การพิจารณาแนวทางแก้ปัญหาเฉพาะหน้าหรือกรณีฉุกเฉิน ตลอดจนการตัดสินใจนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมใหม่เข้ามาบูรณาการในแผนการฝึกเพื่อความทันสมัย

2.4 ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ จากการสัมภาษณ์ พบแนวทางดังนี้ สถานศึกษาและสถานประกอบการได้รับผลประโยชน์ร่วมกันอย่างเป็นรูปธรรม ผ่านการจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนประสบการณ์และนวัตกรรม รวมถึงให้คำแนะนำนักเรียนในการสร้างสรรค์โครงการเพื่อแก้ปัญหาจริง ซึ่งสามารถนำผลงานหรือสิ่งประดิษฐ์ไปจดทะเบียนทรัพย์สินทางปัญญาเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มได้ นอกจากนี้ สถานศึกษายังสามารถนำข้อมูลความต้องการมาพัฒนาหลักสูตร จัดสัมมนาถอดบทเรียนให้นักเรียนได้นำเสนอความก้าวหน้า และสร้างเครือข่ายศิษย์เก่าเพื่อเป็นพี่เลี้ยงให้รุ่นต่อไป ในขณะที่สถานประกอบการได้รับประโยชน์จากการคัดเลือกนักเรียนเข้าทำงานหลังสำเร็จการศึกษา การนำผลความร่วมมือไปใช้สิทธิลดหย่อนภาษีหรือรับการสนับสนุนจากภาครัฐ ตลอดจนช่วยยกระดับภาพลักษณ์องค์กรด้านความรับผิดชอบต่อสังคม

2.5 ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล จากการสัมภาษณ์ พบแนวทางดังนี้ สถานศึกษาและสถานประกอบการร่วมกันกำหนดวัตถุประสงค์ ตัวชี้วัด และเกณฑ์การประเมินที่อ้างอิงจากหลักสูตรและลักษณะงานจริง โดยมอบหมายให้ครูนิเทศก์และครูพี่เลี้ยงเป็นผู้ดำเนินการวัดผล ผ่านการจัดกิจกรรมให้นักเรียนนำเสนอผลงานเพื่อรับข้อเสนอแนะ และประยุกต์ใช้ระบบแฟ้มสะสมผลงานอิเล็กทรอนิกส์เป็นหลักฐานเชิงประจักษ์ ทั้งนี้มีการใช้แพลตฟอร์มดิจิทัลเพื่อติดตามความก้าวหน้าและให้ข้อมูลป้อนกลับแบบทันที นำข้อมูลร่องรอยการปฏิบัติงานจากสมุดบันทึกมาวิเคราะห์เพื่อปรับเปลี่ยนวิธีการสอน และเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอื่น ๆ มีส่วนร่วมในการประเมิน การประเมินผลยังครอบคลุมไปถึงทักษะความฉลาดทางอารมณ์ การแก้ปัญหา และทักษะดิจิทัล ตลอดจนมีการรับรองสมรรถนะเมื่อผ่านเกณฑ์ เทียบเคียงผลการประเมินกับมาตรฐานสากล และนำจุดแข็งจุดอ่อนไปประชุมทบทวนเพื่อปรับปรุงกระบวนการในปีการศึกษาถัดไป

อภิปรายผลการวิจัย (Research Discussion)

จากผลการวิจัยมีประเด็นที่น่าสนใจมาอภิปรายผล ดังนี้

1. จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลสภาพที่เป็นอยู่และสภาพที่ควรจะเป็นของการบริหารแบบมีส่วนร่วมระหว่างสถานศึกษากับสถานประกอบการในการพัฒนานักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ เมื่อพิจารณาจากค่าดัชนีลำดับความต้องการจำเป็นทั้ง 5 ด้าน พบว่า ความต้องการจำเป็นสูงสุดคือ ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินการ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า การบริหารแบบมีส่วนร่วมด้านการดำเนินการมีความสำคัญและต้องอาศัยความร่วมมืออย่างใกล้ชิดระหว่างสถานศึกษากับสถานประกอบการที่บูรณาการความรู้สู่การปฏิบัติผ่านการทำโครงการร่วมกัน การดำเนินการที่มีประสิทธิภาพไม่ใช่เพียงการส่งนักเรียนไปทำงาน แต่คือการนำความรู้ภาคทฤษฎีจากสถานศึกษามาประยุกต์ใช้กับภาคปฏิบัติในสถานประกอบการและมีการร่วมกันพัฒนาหลักสูตรฝึกประสบการณ์อย่างต่อเนื่องเพราะการเรียนรู้อาชีวศึกษาในศตวรรษที่ 21 ต้องอาศัยประสบการณ์ตรงในสภาพแวดล้อมจริง การเปิดโอกาสให้นักเรียนจัดทำโครงการที่ตอบโจทย์การทำงานจริง ช่วยลดช่องว่างระหว่างทฤษฎีและปฏิบัติ ทำให้การฝึกสมรรถนะบรรลุเป้าหมายได้อย่างเป็นรูปธรรม อีกทั้งสถานศึกษาและสถานประกอบการร่วมกันกำหนดโจทย์ปัญหาจากงานจริงให้นักเรียนแก้ไข เช่น การพัฒนาระบบคลังสินค้าขนาดเล็กโดยใช้ทฤษฎีจากครูผู้สอนผนวกกับการให้คำปรึกษาและสนับสนุนทรัพยากรจากครูฝึกในสถานประกอบการ เป็นต้น มีการกำกับดูแลร่วมกันเพื่อป้องกันความเสี่ยงและลดปัญหาการออกกลางคันระหว่างการฝึกประสบการณ์ เช่น มีระบบพี่เลี้ยงคู่โดยมีช่องทางการสื่อสารแบบเรียลไทม์ระหว่างครูนิเทศก์และครูฝึก หากพบว่านักเรียนมีพฤติกรรมขาดงานหรือปรับตัวไม่ได้ ทั้งสองฝ่ายจะเข้ามาช่วยเหลือเพื่อพูดคุยและแก้ปัญหาร่วมกันทันทีก่อนที่จะถึงขั้นที่ปัญหะบานปลาย มีการถ่ายทอดเทคโนโลยีและการพัฒนาความสามารถของบุคลากรร่วมกันเพราะการดำเนินการที่ประสบความสำเร็จต้องอาศัยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ไม่เพียงแต่ตัวนักเรียน แต่รวมถึงการพัฒนาครูนิเทศก์ผ่านการนำเสนอเทคโนโลยีหรือนวัตกรรมใหม่จากสถานประกอบการ ตลอดจนการเชิญวิทยากรจากภาคอุตสาหกรรมมาให้ความรู้ทำให้สถานศึกษาสามารถปรับตัวได้ทันทั่วทั้งทักษะที่นักเรียนและครูได้รับจึงเป็นทักษะที่ทันสมัยและตอบสนองต่อความต้องการของตลาดแรงงานได้อย่างแท้จริง ดังนั้น การบริหารแบบมีส่วนร่วมด้านการดำเนินการจึงเป็นกระบวนการขับเคลื่อนเชิงรุก ที่เปลี่ยนความร่วมมือให้เป็นการปฏิบัติจริง ทั้งการพัฒนานักเรียน การดูแลช่วยเหลือ และการแลกเปลี่ยนนวัตกรรม ซึ่งเป็นปัจจัยที่จะทำให้เด็กนักเรียนมีสมรรถนะทางวิชาชีพที่ได้มาตรฐานและพร้อมเข้าสู่โลกแห่งการทำงาน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ พิชิต สมศรี และคณะ (2567: 9-19) ที่พบว่า การบริหารแบบมีส่วนร่วม ในการดำเนินงาน ถือเป็นหัวใจสำคัญในการแปลงนโยบายสู่การปฏิบัติจริงในระบบทวิภาคี โดยอาศัยกลไกขับเคลื่อนหลักได้แก่ การบูรณาการความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ประกอบด้วย ผู้บริหาร ครู สถานประกอบการ ผู้ปกครอง และชุมชน เข้ามาร่วมขับเคลื่อนการจัดการศึกษาอย่างเป็นรูปธรรมและการพัฒนาระบบนิเวศติดตามและการแก้ปัญหาเชิงรุกอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ครูนิเทศก์และสถานประกอบการสามารถสื่อสาร ให้คำปรึกษา และรับมือกับสถานการณ์ระหว่างการฝึกปฏิบัติงานได้อย่างทันทั่วทั้งที่ กลไกดังกล่าวมีเป้าหมายสูงสุดร่วมกันคือ การพัฒนานักเรียนให้เกิดความชำนาญ มีสมรรถนะวิชาชีพที่ได้มาตรฐาน และตอบสนองต่อความต้องการของสถานประกอบการและตลาดแรงงาน

2. จากผลการศึกษาแนวทางการบริหารแบบมีส่วนร่วมระหว่างสถานศึกษากับสถานประกอบการในการพัฒนานักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) สังกัดสำนักงานอาชีวศึกษาจังหวัดอุดรธานี ดังนี้

2.1 ด้านการมีส่วนร่วมด้านการวางแผน จากการสัมภาษณ์ พบว่า สถานศึกษามุ่งเน้นการบูรณาการความร่วมมือเชิงรุกอย่างเป็นระบบโดยเริ่มจากการสำรวจและรวบรวมข้อมูลสถานประกอบการ การจัดทำบันทึกข้อตกลงความร่วมมือ (MOU) และการแต่งตั้งคณะทำงานร่วมเพื่อกำหนดทิศทาง นโยบาย และแผนการดำเนินงานก่อนเริ่ม

ปีการศึกษา ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า ต้องการสะท้อนให้เห็นถึงการเปิดโอกาสให้ทั้งสถานศึกษาและสถานประกอบการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและกำหนดแนวทางในการดำเนินงานร่วมกัน การวิเคราะห์ความต้องการของตลาดแรงงานและการใช้ข้อมูลในการจับคู่ศักยภาพของผู้เรียนกับลักษณะงานของสถานประกอบการเพื่อพัฒนาทักษะที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน มีการเตรียมความพร้อมด้านสถานที่ เครื่องมือ และบุคลากร ตลอดจนการออกแบบรูปแบบการฝึกปฏิบัติงานแบบผสมผสาน (Hybrid) และกำหนดข้อตกลงที่มีความยืดหยุ่นเพื่อให้สามารถปรับเปลี่ยนแผนการฝึกได้ตามสถานการณ์ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ อรทัยก์ ทามา และคณะ (2567: 432-448) ที่พบว่า การบริหารแบบมีส่วนร่วมด้านการวางแผนในระบบไตรภาคี ถือเป็นกลไกพื้นฐานที่ส่งผลโดยตรงต่อความสำเร็จในการพัฒนาหลักสูตร การสร้างเสริมทักษะประสบการณ์ และการปลูกฝังจรรยาบรรณวิชาชีพของนักเรียนซึ่งชี้ให้เห็นว่า สถานศึกษา สถานประกอบการและหน่วยงานคุมมาตรฐานการศึกษาต้องบูรณาการความร่วมมือกันตั้งแต่ขั้นตอนการจัดทำแผนการเรียนรู้และแผนการประเมินผลโดยต้องออกแบบทิศทางให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ของสถานศึกษา ความต้องการของสถานประกอบการ และข้อกำหนดทางมาตรฐานวิชาชีพ การร่วมวางแผนอย่างเป็นระบบนี้เป็นรากฐานสำคัญที่ช่วยเชื่อมโยงโลกการศึกษากับโลกของการทำงานจริงเข้าด้วยกัน ทำให้สามารถผลิตกำลังคนอาชีวศึกษาที่มีสมรรถนะคุณภาพ พร้อมปฏิบัติงาน และตอบสนองต่อความต้องการของตลาดแรงงาน

2.2 ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินการ จากการสัมภาษณ์ พบว่า สถานศึกษาและสถานประกอบการร่วมออกแบบรายวิชาในหลักสูตร ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลติดตามผล หมุนเวียนภาระงาน และดูแลความปลอดภัยแก่นักเรียนในระหว่างฝึกประสบการณ์สมรรถนะวิชาชีพ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า การฝึกประสบการณ์สมรรถนะวิชาชีพที่ผ่านมาักพบปัญหาช่องว่างของการสื่อสาร และการที่นักเรียนต้องทำหน้าที่ซ้ำซ้อนหรือไม่ได้ใช้ทักษะขั้นสูง การนำเทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามาช่วยติดตามผลเรียลไทม์และกำหนดให้มีแผนหมุนเวียนภาระงาน จึงเป็นการแก้ปัญหาความคลาดเคลื่อนในการสอนงาน ลดภาระงานเอกสาร และช่วยให้การจัดการความเสี่ยงด้านความปลอดภัยมีประสิทธิภาพสูงสุด โดยผู้บริหารต้องผลักดันระบบนิเทศดิจิทัล ซึ่งเป็นการประยุกต์ใช้แบบฟอร์มที่มีอยู่แล้ว (เช่นกลุ่มสื่อสารเฉพาะกิจ) เพื่อให้ครูนิเทศก์ ครูพี่เลี้ยงและนักเรียนสามารถติดตามความก้าวหน้าและรายงานปัญหาหน้างานได้ทันที จากระบบนิเทศดิจิทัลมาใช้ในการฝึกประสบการณ์สมรรถนะวิชาชีพทำให้ครูนิเทศก์และครูพี่เลี้ยง เปลี่ยนบทบาทจากการออกเยี่ยมตามรอบเป็นการเป็นพี่เลี้ยงออนไลน์ที่เข้าถึงได้ตลอดเวลา และทำให้นักเรียนฝึกครบถ้วนตามแผนการฝึกที่กำหนดไว้ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ พรทิพา ลิ้มปาส และคณะ (2568 : 70-81) ที่พบว่า การบริหารแบบมีส่วนร่วมในการดำเนินการมุ่งเน้นการนำแผนไปสู่การปฏิบัติผ่านกระบวนการทำงานร่วมกันอย่างเป็นรูปธรรม กลไกสำคัญประกอบด้วยร่วมกันจัดโปรแกรมฝึกประสบการณ์และฝึกอบรมทักษะที่จำเป็น เพื่อให้นักเรียนได้พัฒนาศักยภาพจากการทำงานจริง รวมถึงการสร้างร่วมมือด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและจัดเตรียมสถานที่ฝึกงานและการดำเนินการในยุคปัจจุบันคือ การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ (ICT) และแพลตฟอร์มออนไลน์เข้ามาสนับสนุนการทำงาน เพื่อให้เกิดการสื่อสาร ประสานงาน และแลกเปลี่ยนข้อมูลกันได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ กระบวนการเหล่านี้ช่วยพัฒนากระบวนการแก้ไขปัญหา ส่งเสริมวัฒนธรรมการทำงานร่วมกันและยกระดับการพัฒนากำลังคนอาชีวศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานในยุคดิจิทัล

2.3 ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ จากการสัมภาษณ์ พบว่า สถานศึกษาและสถานประกอบการมีการประชุมร่วมกันเพื่อกำหนดเป้าหมายการฝึกประสบการณ์สมรรถนะวิชาชีพ จัดทำแผนฝึกประสบการณ์สมรรถนะวิชาชีพเป็นรายบุคคลเพื่อให้สอดคล้องกับศักยภาพของผู้เรียน กำหนดเกณฑ์ประเมินและตัวชี้วัดในการ

ติดตามและประเมินผลการพัฒนาสมรรถนะวิชาชีพของนักเรียนให้เป็นมาตรฐานเดียวกันและตกลงเงื่อนไขที่เหมาะสมกับนักเรียน ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า การให้สถานประกอบการเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจนั้นเป็นการกระจายอำนาจและการสร้างความเป็นเจ้าของร่วมซึ่งเป็นหัวใจของการบริหารแบบมีส่วนร่วมทำให้สถานประกอบการให้ความร่วมมืออย่างเต็มที่ เมื่อสถานประกอบการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจโดยสถานศึกษาจัดตั้งคณะกรรมการดำเนินการ ที่ประกอบด้วยหัวหน้าแผนกวิชาและหัวหน้างานของสถานประกอบการ เพื่อจัดทำข้อตกลงการเรียนรู้รายบุคคลโดยเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการเลือกเนื้อหาที่มีความสอดคล้องกับความสามารถความถนัดของตน ภายใต้กรอบสมรรถนะวิชาชีพ จากการเปิดโอกาสให้สถานประกอบการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจทำให้สถานประกอบการทำให้สถานประกอบการตระหนักถึงบทบาทความเป็นหุ้นส่วนทางการศึกษา มิใช่เป็นเพียงสถานที่รับฝากนักเรียนและทำให้นักเรียนมีแรงจูงใจในการทำงานที่สูงขึ้นเพราะได้เลือกเรียนในสิ่งที่ตรงตามเป้าหมายอาชีพของตน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ นิตยา เกตุแก้ว และ มังกร หิริรักษ์ (2567: 303-316) ที่พบว่า การบริหารแบบมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ถือเป็นขั้นตอนสำคัญของการบริหารแบบมีส่วนร่วม โดยผู้บริหารสถานศึกษาต้องเปิดโอกาสให้บุคลากรทั้งภายในและภายนอกเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้อง กระบวนการนี้มุ่งเน้นการร่วมกันกำหนดความต้องการ การจัดลำดับความสำคัญ ตลอดจนการเลือกนโยบายและกลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ซึ่งขับเคลื่อนผ่าน 3 ขั้นตอนหลัก ได้แก่ การริเริ่ม การตัดสินใจ และการตัดสินใจปฏิบัติการบูรณาการความร่วมมือในระยะตัดสินใจเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยให้การกำหนดทิศทางและนโยบายของสถานศึกษามีความชัดเจน สอดคล้องกับความต้องการที่แท้จริง และเป็นฐานรากที่นำไปสู่ความสำเร็จในการจัดการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.4 ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ จากการสัมภาษณ์ พบว่า สถานศึกษาและสถานประกอบการมีการร่วมสร้างนวัตกรรมหรือสิ่งประดิษฐ์ที่พัฒนาขึ้นระหว่างการฝึกประสบการณ์สมรรถนะวิชาชีพ แล้วนำไปจดสิทธิบัตร/อนุสิทธิบัตร ทรัพย์สินทางปัญญา สถานประกอบการได้สิทธิลดหย่อนภาษี ส่วนสถานศึกษาได้พัฒนาหลักสูตรและมีเครือข่ายศิษย์เก่าที่เคยผ่านการฝึกประสบการณ์ เพื่อเป็นฐานข้อมูลเพื่อดึงกลับมาเป็นพี่เลี้ยงให้แก่ นักเรียนรุ่นต่อไป ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์นั้นเป็นความร่วมมือที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของผลประโยชน์ต่างตอบแทน หากสถานประกอบการเป็นเพียงผู้รับทั้งต้นทุน เวลา เครื่องมือ บุคลากร จะทำให้ความร่วมมือที่เกิดขึ้นเป็นเพียงความร่วมมือระยะสั้น ส่วนการเปลี่ยนนักเรียนเป็นผู้สร้างสรรค์นวัตกรรมที่แก้ปัญหาจริงในสถานประกอบการได้ จะเป็นกุญแจสำคัญที่ดึงดูดให้สถานประกอบการอยากร่วมลงทุนกับการศึกษา ดังนั้นการทำให้สถานประกอบการได้นวัตกรรมไปลดต้นทุนหรือเพิ่มกำไร และโอกาสต่อไปจะได้พนักงานที่มีสมรรถนะวิชาชีพตรงกับความต้องการของตลาดแรงงาน ส่วนสถานศึกษาได้ผลงานทางวิชาการเชิงประจักษ์ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ พิชิต สมศรี และคณะ (2567: 9-19) ที่พบว่า การบริหารแบบมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์เป็นการจัดการศึกษาที่อาศัยต้องมุ่งเน้นการสร้างผลประโยชน์ร่วมกันแก่ทุกฝ่าย ทั้งในรูปแบบของมูลค่าและประโยชน์ทางวิชาการ หัวใจสำคัญคือการให้นักเรียนนำทฤษฎีจากสถานศึกษาไปประยุกต์ใช้ในภาคปฏิบัติ ณ สถานประกอบการจริง ซึ่งช่วยเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจในวิชาชีพ อีกทั้งยังก่อให้เกิดผลประโยชน์สูงสุดในด้านการพัฒนาลักษณะนิสัยการทำงานโดยผู้เรียนจะได้รับการปลูกฝังความรับผิดชอบ ความตรงต่อเวลา และความอดทน การได้ฝึกปฏิบัติในสภาพแวดล้อมที่มีระบบระเบียบชัดเจน ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการปรับตัว เข้าใจระบบงาน มีบุคลิกภาพที่เหมาะสมและสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.5 ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล จากการสัมภาษณ์ พบว่า สถานศึกษาและสถานประกอบการมีการประเมินผ่านแฟ้มสะสมผลงานอิเล็กทรอนิกส์เพื่อใช้เป็นหลักฐานเชิงประจักษ์ในการประเมินผลการปฏิบัติงาน มีการติดตามความก้าวหน้าในการฝึกสมรรถนะวิชาชีพด้วยแอปพลิเคชัน สามารถให้ข้อเสนอแนะแก่นักเรียนได้ทันทีระหว่างการปฏิบัติงานและมีการเทียบเคียงผลการประเมินสมรรถนะวิชาชีพของนักเรียนกับมาตรฐานอาชีพเพื่อรับประกันคุณภาพผู้เรียน ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า การวัดและประเมินผลแบบเดิมใช้เพียงวิธีการสอบหรือประเมินเมื่อสิ้นภาคเรียน ขาดความเที่ยงตรงในการวัดผลทางสมรรถนะวิชาชีพ การเปลี่ยนมาใช้แฟ้มสะสมผลงานอิเล็กทรอนิกส์เป็นการประเมินตามสภาพจริงที่ใช้หลักฐานเชิงประจักษ์และเทียบเคียงกับมาตรฐานสมรรถนะวิชาชีพคือการประกันว่าทักษะที่ได้นั้นเป็นที่ยอมรับ และผลการประเมินสะท้อนความสามารถจริงของนักเรียน และนักเรียนจะมีแฟ้มสะสมผลงานดิจิทัลเพื่อใช้ในการต่อยอดประกอบการสมัครงานได้ทันทีหลังจากสำเร็จการศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ พรทิพา ลิ้มปาส และคณะ (2568: 70-81) ที่พบว่า การมีส่วนร่วมในการประเมินผลเป็นการติดตามและประเมินผลการทำงานอย่างต่อเนื่องเป็นกลไกสำคัญในการควบคุม ตรวจสอบ และพัฒนาการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายร่วมกัน ในยุคดิจิทัลการบูรณาการเทคโนโลยีสารสนเทศ (ICT) เข้ามาช่วยเพิ่มประสิทธิภาพกระบวนการประเมินผลมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่ง การที่สถานศึกษาและสถานประกอบการร่วมกันประเมินและปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบ จะช่วยส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพและทักษะสมรรถนะของนักศึกษาให้ตรงตามความต้องการของตลาดแรงงาน ตลอดจนช่วยเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันและยกระดับความร่วมมือระหว่างสองหน่วยงานให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย (Research Knowledge)

การวิจัยเรื่องแนวทางการบริหารแบบมีส่วนร่วมระหว่างสถานศึกษากับสถานประกอบการในการพัฒนานักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) สังกัดสำนักงานอาชีวศึกษาจังหวัดอุดรธานี ทำให้เกิดองค์ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาความร่วมมือระหว่างสถานศึกษากับสถานประกอบการในลักษณะของการเป็นหุ้นส่วนทางการศึกษาเพื่อร่วมกันพัฒนาสมรรถนะวิชาชีพของนักเรียนให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานซึ่งประกอบด้วยการบริหารแบบมีส่วนร่วม 5 ด้าน ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการวางแผน การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล โดยสถานศึกษาและสถานประกอบการร่วมกันวิเคราะห์ความต้องการของตลาดแรงงาน กำหนดแนวทางการพัฒนาผู้เรียน และออกแบบการจัดการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับการปฏิบัติงานจริงในสถานประกอบการ การดำเนินการเน้นการจัดฝึกประสบการณ์วิชาชีพพร้อมกัน การพัฒนาศักยภาพครูนิเทศ ครูพี่เลี้ยงตลอดจนการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการสื่อสารและติดตามความก้าวหน้าของผู้เรียน ขณะเดียวกันสถานประกอบการมีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมายการฝึก แผนการฝึก และเกณฑ์การประเมินผลเพื่อการพัฒนาสมรรถนะวิชาชีพสอดคล้องกับบริบทของการทำงานจริง นอกจากนี้ความร่วมมือดังกล่าวยังก่อให้เกิดประโยชน์ร่วมกัน โดยสถานศึกษาได้รับการพัฒนาหลักสูตรและคุณภาพผู้เรียน ส่วนสถานประกอบการได้กำลังคนที่มีสมรรถนะตรงตามความต้องการของสถานประกอบการ รวมทั้งสามารถนำผลงานหรือนวัตกรรมที่เกิดจากการฝึกประสบการณ์วิชาชีพไปใช้ประโยชน์ได้ซึ่งองค์ความรู้นี้ชี้ให้เห็นว่า การบริหารแบบมีส่วนร่วมระหว่างสถานศึกษากับสถานประกอบการทั้ง 5 ด้าน เป็นกลไกสำคัญในการยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษาอาชีวศึกษา และช่วยพัฒนานักเรียนให้มีสมรรถนะวิชาชีพที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน

ข้อเสนอแนะการวิจัย (Research Suggestions)

1. ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผน พบว่า สถานศึกษาและสถานประกอบการมีการแต่งตั้งคณะทำงานร่วมและจัดทำบันทึกข้อตกลงความร่วมมือ (MOU) รวมทั้งนำข้อมูลความต้องการด้านทักษะของตลาดแรงงานมาวิเคราะห์เพื่อใช้ในการวางแผน ดังนั้น สถานศึกษาควรที่จะต้องจัดตั้งคณะกรรมการทวิภาคีระดับสาขาวิชา สถานศึกษา เพื่อร่วมกันวิเคราะห์และวางแผนพัฒนาทักษะของนักเรียนทั้งด้านการ Reskill และ Upskill ล่วงหน้าอย่างน้อย 1-2 เดือนก่อนเปิดภาคเรียน

1.2 ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินการ พบว่า มีการใช้แพลตฟอร์มดิจิทัลในการสื่อสารและติดตามความก้าวหน้าของนักเรียนร่วมกัน ดังนั้นสถานศึกษาควรจัดตั้งช่องทางสื่อสารออนไลน์ เช่น LINE Official Account เพื่อใช้รายงานการปฏิบัติงาน แจ้งเตือนมาตรการความปลอดภัย และติดตามปัญหาหน้างานได้อย่างทันทั่วถึง

1.3 ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ พบว่า สถานศึกษาและสถานประกอบการมีการประชุมร่วมกันเพื่อกำหนดแผนการฝึกประสบการณ์และเงื่อนไขที่เกี่ยวข้อง ดังนั้น สถานศึกษาควรที่จะต้องกำหนดให้มีการประชุมร่วมกันอย่างน้อยภาคเรียนละ 2 ครั้ง เพื่อร่วมกันพิจารณาแผนการฝึก ปรับปรุงแนวทางในการดำเนินงานต่าง ๆ

1.4 ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ พบว่า ผลงานนวัตกรรม หรือสิ่งประดิษฐ์ของนักเรียนสามารถนำไปต่อยอดได้ และบางสถานประกอบการมีการรับนักเรียนที่ผ่านการฝึกประสบการณ์สมรรถนะวิชาชีพแล้วเข้าทำงานหลักสำเร็จการศึกษา ดังนั้น สถานศึกษาควรจะต้องจัดตั้งโครงการสิ่งประดิษฐ์นวัตกรรมของครูรุ่นใหม่ โครงการบ่มเพาะ โดยการนำโจทย์ปัญหาจริงของสถานประกอบการมาให้นักเรียนทำโครงการ (Project-based) หากสำเร็จควรผลักดันให้สามารถดำเนินการจดสิทธิบัตร อนุสิทธิบัตร ร่วมกัน พร้อมทั้งทำสัญญาจ้างงานล่วงหน้า (Pre-employment) สำหรับนักเรียนที่สร้างผลงาน

1.5 ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล พบว่า มีการประยุกต์ใช้ระบบแฟ้มสะสมผลงานอิเล็กทรอนิกส์เพื่อเป็นหลักฐานเชิงประจักษ์ในการประเมินผลและมีการเทียบเคียงกับผลประเมินมาตรฐานอาชีพ ดังนั้น สถานศึกษาควรที่จะต้องควรพัฒนาหรือประยุกต์ใช้ระบบ e-Portfolio ให้นักเรียนสามารถอัปโหลดภาพชิ้นงานวิดีโอการปฏิบัติงาน โดยกำหนดให้ครูฝึกเป็นผู้ร่วมให้คะแนนและรับรองสมรรถนะตามเกณฑ์มาตรฐานอาชีพที่ตกลงกันได้

2 ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 จากผลการวิจัย พบว่า สถานศึกษาและสถานประกอบการมีการประยุกต์ใช้แพลตฟอร์มดิจิทัลหรือแอปพลิเคชันในการสื่อสาร ติดตามความก้าวหน้า รวมถึงใช้ระบบแฟ้มสะสมผลงานอิเล็กทรอนิกส์เพื่อเป็นหลักฐานเชิงประจักษ์ในการประเมินผล ดังนั้น สถานศึกษาควรจะต้องมีการศึกษาวิจัยเพื่อสร้างหรือพัฒนานวัตกรรมแพลตฟอร์มการบริหารจัดการดิจิทัลแบบเบ็ดเสร็จที่เชื่อมโยงระบบการทำงานระหว่างสถานศึกษา สถานประกอบการ และผู้เรียนเข้าด้วยกัน ตั้งแต่การจับคู่สมรรถนะ การติดตามงาน เช่น การพัฒนารูปแบบบริหารจัดการแพลตฟอร์มแบบมีส่วนร่วมเพื่อการเชื่อมโยงกับระบบสมัครเข้าทำงานและแฟ้มสะสมผลงาน (e-Portfolio) ที่ส่งผลต่อคุณภาพการจัดการศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.)

2.2 จากผลการวิจัยในด้านการวางแผนและการตัดสินใจพบว่า สถานศึกษาและสถานประกอบการมีการออกแบบการฝึกประสบการณ์สมรรถนะวิชาชีพแบบผสมผสาน (Hybrid) และกำหนดข้อตกลงที่อนุญาตให้ปรับเปลี่ยนแผนการฝึก และตารางงานตามสถานการณ์หากบริบทของสถานประกอบการเปลี่ยนแปลง ตลอดจนนำ

ข้อเสนอแนะมาปรับปรุงแบบการฝึกให้สอดคล้องกับสภาพจริง ดังนั้น สถานศึกษาควรที่จะต้องวิจัยพัฒนา นวัตกรรมการบริหารสถานศึกษาแบบคล่องตัวที่เปิดโอกาสให้สถานประกอบการเข้ามามีส่วนร่วมในการปรับแก้ รายวิชาและสมรรถนะได้ตลอดเวลาโดยไม่ติดกรอบเวลาของภาคเรียนปกติ เช่น การพัฒนาระบบบริหารจัดการ หลักสูตรแบบยืดหยุ่น โดยเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาชีพที่มีผลต่อขีดความสามารถในการแข่งขันของ สถานศึกษา

เอกสารอ้างอิง (References)

- นิตยา เกตุแก้ว และมังกร หิริรักษ์. (2567). การบริหารแบบมีส่วนร่วมที่ส่งผลต่อคุณภาพการศึกษาด้านการ สร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ตามมาตรฐานการอาชีวศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสถาบันการอาชีวศึกษา ภาคใต้. *วารสารนวัตกรรมการจัดการศึกษาและการวิจัย*. 6(2): 303-316.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2560). *การวิจัยเบื้องต้น*. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- พรทิพา ลิ้มปาส พงษ์กฤตย์ นามปพนอังกูร และ ละมุล รอดขวัญ. (2568). แนวทางการบริหารจัดการ ความสำเร็จระหว่างสถานประกอบการกับวิทยาลัยเทคโนโลยีและอาชีวศึกษาเอกชนในยุค 8 ดิจิทัล. *วารสารนวัตกรรมการบริหารและการจัดการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล รัตนโกสินทร์*. 13(2): 70-81.
- พิชิต สมศรี อีรังกูร วราบำรุงกุล และเริงวิษณุ นิลโคตร. (2567). การบริหารแบบมีส่วนร่วมในการจัดการ อาชีวศึกษาระบบทวิภาคีของวิทยาลัย สังกัดอาชีวศึกษา จังหวัดชัยภูมิ. *วารสารมหาจุฬานาครทร ศน์*. 11(1): 9-19.
- รัตนะ บัวสนธ์. (2558). *วิจัยเชิงคุณภาพทางการศึกษา*. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.
- วิทยาลัยอาชีวศึกษาอุดรดิตถ์. (2566). การจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีในอาชีวศึกษาจังหวัดอุดรดิตถ์. *รายงาน การประชุมวิชาการสำนักงานอาชีวศึกษาจังหวัดอุดรดิตถ์*. 1 พฤษภาคม 2566. 4-5. อุดรดิตถ์: วิทยาลัย อาชีวศึกษาจังหวัดอุดรดิตถ์.
- สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา. (2560). *กรอบมาตรฐานหลักสูตรอาชีวศึกษา*. กรุงเทพฯ: เอส.พี.วี. การพิมพ์.
- สุวิมล ว่องวานิช. (2558). *การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่ง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุวิมล ว่องวานิช. (2562). *การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่ง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อมรรณ สุวรรณโณม. (2565). *แนวทางการบริหารแบบมีส่วนร่วมของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กอำเภอ ศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย*. วิทยานิพนธ์ปริญญา ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์.
- อรัญญ์ ท่ามา สิริธร สิ้นจินตวงศ์ และชัยวิชิต เขียรชนะ. (2567). แนวทางการบริหารแบบมีส่วนร่วมของ ไตรภาคีเพื่อการยกระดับคุณภาพนักปฏิบัติบัญชีของวิทยาลัยอาชีวศึกษา สำนักงานคณะกรรมการ การอาชีวศึกษา. *Journal of Roi Kaensarn Academi*. 9(8): 432-448.